

κοῦ, γεωγραφικοῦ ἢ ἐμπορικοῦ συμφέροντος. Ἡ Ῥωσσία οὐδὲν τὸ καθ'ἑαυτὴν ἔχουσα νὰ ἐπιδιώξη ἐν ταῖς χώραις ταύταις ὑλικὸν συμφέρον, δὲν δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς διαφορὰς προτάσεις ἄλλως ἢ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς διαλλαγῆς, εἰς τὴν πάντοτε διατεθειμένη εἶναι, πρὸς παγίωσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς συνεννόησεως καὶ τῆς γενικῆς εἰρήνης.

«Τοιαῦτα τὰ αἰσθήματα, ἐν οἷς οἱ τῆς Ῥωσσίας πληρεξούσιοι θεωροῦσι καθήκον νὰ διατυπώσωσι τὴν συναίνεσιν αὐτῶν εἰς τὴν πρότασιν τοῦ πληρεξουσίου τῆς Γαλλίας, εἰς τὴν τοῦ προσκαλέσαι, δηλαδὴ, τὴν κυβέρνησιν τῆς Α. Ἑλληνικῆς Μεγαλειότητος νὰ διορίσῃ ἀντιπρόσωπον, ὅστις γενήσεται δεκτὸς, ὅπως ἐκθέσῃ τὰς παρατηρήσεις τῆς Ἑλλάδος, προκειμένου νὰ καθορισθῇ ἡ τύχη τῶν θυμῶν τῷ βασιλεῖω ἐπαρχιῶν, καὶ δύναται νὰ προσκαλῇται εἰς τὸ συνέδριον, ὅσας οἱ πληρεξούσιοι θὰ κρίνωσι τοῦτο κατάλληλον. Ἐπεκτείνουσι δὲ τὰς προόψεις ταύτας καὶ καθόσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα».

(Ἐπεταὶ συνέχεια).

II ΓΥΝΗ

ΕΝ ΤΩ ΔΡΑΜΜΑΤΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ.

ὑπὸ Καλλιόπης Α. Κεχαγιᾶ¹.

... Ἐκαστος καλλιτέχνης ἐν τῷ προπλάσματι αὐτοῦ ἐκδήλωτ' τὸ κατ' ἰδέαν τοῦ παρασταθησομένου, ἐξ οὗ μετὰ μόχθου τὸ καλλιτέχνημα προκύπτει.

Ποῦν ἄρα καὶ τὸ παιδαγωγικὸν πρόπλασμα; Τοῦτο πολλάκις ἀκούομεν παρὰ πολλῶν ἐρωτώμενων, καὶ δικαίως. Μετ' ἀνυπομονητικῆς παρακολουθοῦμεν συνήθως τὸν τεχνίτην, ἀγνοοῦντες τὸ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ πρότυπον. Ἀλλ' ἀνάγκη ὑπομονῆς τὸ ἔργον πρέπει νὰ τελεσθῇ, ὅπως ἡ κρίσις ᾗται ἀσφαλῆς καὶ βεβαία. Οὐχ ἥττον δίκαιον εἶναι νὰ ἐκτίθωνται πολλάκις αἱ ἀρχαί, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ κατ' ἰδέαν τοῦ παιδαγωγοῦ κατὰ τὴν τῆς νεωτέρας γενεᾶς διάπλασιν καὶ μάλιστα τῆς μελλούσης μητρὸς καὶ συζύγου· διότι δυστυχῶς αἱ τῆς Ἀνατολῆς ἔξεις καὶ προλήψεις δὲν ἀπεξεδύθησαν ἔτι τὰ τῆς Ἀσίας ἔθιμα· ὁ οἶκος δὲν φαίνεται ἐξελληνισθεὶς, ὁ δὲ βίος δὲν ἐξεπολιτίσθη. Ὡστε, ἵνα ὁ παιδαγωγὸς σχηματίσῃ ἀσφαλῶς τὸ κατ' ἰδέαν αὐτοῦ, ἔχει χρεῖαν ἐμβριθοῦς καὶ ἀπρολήπτου μελέτης τῆς πατρίου ἱστορίας, τῶν ἠθῶν καὶ ἠθίμων, δι' ὧν χαρακτηρίζεται κυρίως τὸ ἔθνος αὐτοῦ· δεῖται τέλος προτύπων, πρὸς ἃ ἀτενίζων καὶ παρ' ὧν ὁρμώμενος νὰ θέσῃ τὰς βάσεις τοῦ παιδαγωγικοῦ

αὐτοῦ συστήματος, πρὸς ὃ καὶ ἡ καθολικὴ τῆς ἀνθρωπότητος ἱστορία παρέχει ἀφθονὴν τὴν αὐτῆς ἀρωγὴν.

Μορφὴ δὲ καλλιτέχνης, ἐφ' ἧς ἅπας ὁ βίος εἰκονίζεται, ἡ ἐντολὴ τοῦ ἠθικοῦ διακρίνεται ὄντος, ὁ χαρακτήρ ἀναδείκνυται καὶ τὸ κριτήριον τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῇ ἀμεροληψίᾳ δύναται νὰ κρίνῃ, εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ δρᾶμα, τὸ τὴν λίραν τῆς καρδίας τονίζον, τὴν διάνοιαν αἶρον καὶ τὴν δρᾶσιν κανονίζον. Ἡ δὲ ἀνάλυσις αὐτοῦ εἶναι αὐτὴ ἡ ἀνάλυσις τοῦ κατ' ἄτομον, ἔθνος καὶ φυλὴν βίου. Ὅθεν πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ βιωτικοῦ δράματος, πρὸς ὃ ὁ παιδαγωγὸς ἐκλήθη νὰ παρασκευάσῃ τοὺς μέλλοντας νὰ ἀγωνισθῶσι, καλὸν νὰ διασχοπήσωμεν ἐκ παραλλήλου τὸ ἔντεχνον δρᾶμα καὶ τὸν βιωτικὸν ἀγῶνα.

Τρία εἰσὶ τὰ οὐσιώδη μέρη, ἐξ ὧν συγκροτεῖται τὸ δρᾶμα· α') ὁ δρῶν, ἥτοι τὸ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον· β') ὁ χορὸς, ὁ τῆς καθόλου συνειδήσεως ἀντιπρόσωπος· γ') τὸ κυρίως θέατρον, πρὸς ὃ τὸ διδακτέον παρασκευάζεται. Ἰνα ὅμως τὸ δρᾶμα τέλειον ἀποβῇ, ἀνάγκη νὰ συμπεριληφθῇ ἐν μιᾷ μόνῃ τοῦ βίου πράξει τὸ πάθος καὶ ὁ χαρακτήρ τοῦ δρῶντος, ὥστε τοῦ πάθους αἶροντος τὴν πράξιν, ὁ χαρακτήρ νὰ παρέχῃ αὐτῷ τὴν ἀνάγκαιαν δύναμιν. Ὁ δὲ χορὸς, ὡς τοῦτο ἀριδῆλως καταφαίνεται παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ καὶ μάλιστα παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ, ἐκπροσωπῶν τὴν ἠθικὴν τῆς ἀνθρωπότητος συνείδησιν, εἶναι ἡ μυστηριώδης ἐκείνη δύναμις, ἥτις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κατὰ τὸ βιωτικὸν δρᾶμα χρησιμεύουσα πρὸς διάκρισιν τοῦ πρακτέου καὶ δοξαστέου, ἐκπροσωπεῖ ἐνώπιον τοῦ δόχλου, τοῦ μὴ δυναμένου νὰ κρατήσῃ τὸ κριτήριον αὐτοῦ ἀσάλευτον καὶ καθαρὸν, ὡς πρὸς τὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐκτελούμενα, τὴν ἠθικὴν δύναμιν πρὸς μόρφωσιν αὐτοῦ.

Καὶ δύναται μὲν ἡ σκηνὴ ν' ἀλλάξῃ τόπον, τὰ πρόσωπα κατὰ τὰς δραματικὰς ὑποθέσεις ν' ἀλλάξωσι χαρακτῆρα, αἱ περιστάσεις πρὸς ἑξάρσιν τοῦ πάθους νὰ ποικίλλωνται. Ἐν ὅμως μόνον αἰεὶ τὸ αὐτὸ μένει, ὁ χορὸς, τὸ ἔργον δηλαδὴ τῆς καθόλου συνειδήσεως, ἡ συνείδησις τῆς ἀνθρωπότητος. Διὸ πολλάκις πράξις πρὸ πολλῶν αἰώνων τελεσθεῖσα καὶ ἀρχὴν βίου ἐπισήμου ἀνδρὸς καταδεικνύουσα, ἂν τότε ἕνεκα τῶν τοπικῶν πλυνῶν, τῶν καιρικῶν προλήψεων καὶ τῆς ἀμαθείας δὲν εὔρετον χορὸν αὐτοῦ ἀντάξιον, μετὰ αἰῶνας ὅμως πολλοὺς συμπληροῦται τὸ δρᾶμα ἐκεῖνο· ἡ δὲ συνείδησις τῆς ἀνθρωπότητος ἐπικυροῖ τὴν τελεσθεῖσαν πράξιν. Δικαίως λοιπὸν ἐν τῷ δράματι ὁ χορὸς ἀποτελεῖ τὴν βάσιν αὐτοῦ. Τὸ κριτήριον δὲ τοῦτο εὐρίσκεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὅταν ἡ ψυχὴ

¹) Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ζαπέϊφ τῇ 25 ἰουνίου 1878.

αὐτοῦ διὰ τῆς ἠθικῆς, τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ θεοῦ Ἔρωτος ἀγνῆ καὶ καθ' ἑαυτὴν γινομένη, ἀναζητῇ εἰλικρινῶς αὐτὴν τὴν Ἀλήθειαν, ἧς τὸ κάλλος εἶναι τοιοῦτον κατὰ τὸν θεόν Πλάτωνα, ὥστε ὁ πρὸς αὐτὴν ἀπαξ ἀτενίσας ἀδύνατον νὰ γεννᾷ εἰδωλα ἀρετῆς, ἀλλὰ γνησίαν τῆς ἀρετῆς εἰκόνα. Ἄν δὲ ἤτό ποτε δυνατόν νὰ ἀποκαλυφθῇ τοῖς πᾶσιν ἡ ἀλήθεια, τὸ κριτήριον ἐν πᾶσι θὰ ᾤτο κοινόν.

Καὶ ὅπως μεταξὺ τοῦ πλάστου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς κλίμαξ μεταβάσεως πρὸς τὴν αἰωνιότητα ἴστανται οἱ ἠθικοὶ νόμοι, ἐφ' ὧν προστρέβομεν, οἷον ἐπὶ λυδίας λίθου, ἐκάστην ἡμῶν πράξιν καὶ ἕκαστον φρόνημα, αὐτῶ καὶ ἐν τῷ δράματι τοῦ βίου ἡ καθόλου συνειδήσις εἶναι ἐκείνη, ἐφ' ἧς βασανίζομεν τὰς πράξεις καὶ τὰ αἰσθήματα ἡμῶν. Διὰ ταύτης δὲ ὑφοῦται ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸ θεῖον, παιδευόμενος ἐκαστοτε καὶ τελειοποιούμενος διὰ τῆς ὀρθῆς κρίσεως καὶ ἐπιγνώσεως τοῦ πρακτέου.

Μάτην αἱ προλήψεις, τὰ πάθη, ἡ ἀμάθεια, ἡ δεισιδαιμονία, ἡ ὑπόκρισις καὶ ἡ πλάνη μάχονται κατὰ τῆς εὐθύτητος τῆς τοῦ δρῶντος κρίσεως. Οὗτος πολεμούμενος ἐνισχύεται, ὑβριζόμενος ἐξαγιάζεται, ἀνακτῶν ἐκ τῆς τῶν ἄλλων πλάνης ἀπαρασλεύτους πεποιθήσεις, καὶ τέλος δρᾷ καὶ δρᾷ ἐν γνώσει ἐνδὸς καὶ μόνου τὴν φωνὴν ἐν ἑαυτῷ φέρων ἀμετάβλητον, τὴν φωνὴν τῆς καθόλου συνειδήσεως, τὴν φωνὴν ἐνδὸς καὶ μόνου, τὴν τοῦ ἐπαίοντος.

Ἄν καὶ ὁ σύμπας τῆς ἀνθρωπότητος βίος ᾖναι δράμα συνεχές, ἂν καὶ μία μόνη πράξις, ἐν μόνον πάθος τοῦ ἀνθρώπου διηνεκῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ποικίλως διαδραματίζεται, πρωταγωνιστούντων φύλων καὶ ἐθνῶν. Ἄν καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη μιᾷ μόνῃ δύναται νὰ ἐκφρασθῇ λέξει, τὸ πρὸς τὴν τελειότητα βαίνειν ἢ ἡ τελειοποίησις, οὐχ ἥττον, ἐπειδὴ αἱ περιστάσεις, δι' ὧν πρὸς ταύτην παιδαγωγεῖται ὁ ἄνθρωπος, εἰσὶν ἄπειροι καὶ ποικίλαι, τότε μόνον δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀκριβῆ ἀντίληψιν καὶ εἰκόνα τοῦ βιωτικοῦ δράματος, ὅταν ἀπὸ πολλῶν σημείων διασκοπῶμεν αὐτὸ τῆς ψυχῆς τὸ πάθος.

Ὅπως δὲ ἐν τῷ ἀτόμῳ ἐν ὀλίγοις μόνοις τῆς ζωῆς σημείοις συγκεντροῦται ὁ βίος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς λαοῖς ἐν ὀλίγοις βίοις συγκεντροῦται ὁ βίος τοῦ ὅλου ἔθνους. Μυριάδες γεννῶνται, ζῶσι καὶ θνήσκουσιν, ὀλίγοις ὅμως δέδοται ἡ χάρις τοῦ ἀληθοῦς βίου. ὀλίγοι εἰσὶν οἱ κατὰ τὸ βιωτικὸν δράμα πρωταγωνιστοῦντες.

Καὶ ὡς ἐν τῷ βίῳ τῶν πρωταγωνιστούντων ἐν τῇ ἱστορίᾳ λαῶν ἡ πυκνότης τῶν δραματικῶν ὑποθέσεων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ἀναπλάσεως, οὕτω καὶ κατὰ τὸν βίον τῶν ἀτόμων τῶν τοὺς ἥρωας τοῦ βιωτικοῦ ἀγῶνος ἀποτελούν-

των, ἡ πυκνότης τῶν δραματικῶν ὑποθέσεων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ἀνυψώσεως καὶ τῶν περιστάσεων, καθ' ἃς πυκνοῦται ἡ αἴρεσις, ἢ ἐλευθέρως, δυνάμει τῆς ἐν αὐτοῖς εὐσεβείας ἐπισπῶσι πρὸς ἑαυτούς. Διὰ τοῦτο βλέπομεν πολλάκις βίον ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἀναμορφωτῶν τῆς ἀνθρωπότητος, ὑποκείμενον εἰς σκληρὰς δοκιμασίας, εἰς δεινοὺς διωγμοὺς, εἰς τραγικὰ βασανιστήρια. Ποῖον λοιπὸν τὸ αἷτιον τοῦ φαινομένου τούτου; Μήπως τιμωροῦνται οὗτοι ὡς παραβάται τῶν ἠθικῶν νόμων; ἢ μήπως ὡς περιφρονηταὶ τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν; ἢ μήπως ἀποτυφλώττει αὐτοὺς ὁ ἐξηυμένος ἐγωϊσμός; Μὴ πειρῶνται οἱ νά νοι οὗτοι νὰ καθυποβάλωσιν ὑπὸ τὴν θέλησιν αὐτῶν τὴν θέλησιν τῆς κοινωνίας; Οὐχί! Οὐχί! Ἦθελεν ὄντως εἶσθαι βλάσφημον, εἰ ἐπὶ στιγμὴν τοιαύτη τις ἐπεγίνετο ἡμῖν ὑπόνοια. Τὰ εὐτυχῇ ἐκεῖνα καὶ μακάρια τοῦ Δημιουργοῦ πλάσματα, συνειδότα βαθύως τὴν ἐν αὐτοῖς ἀθανασίαν καὶ ἐν πάσῃ αὐτῶν πράξει ἐξακριβοῦντα πᾶν αἶσθημα καὶ πάντα σκοπὸν διὰ τοῦ κριτηρίου τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπερ εἶναι ἱερὸν, προσκλοῦνται ἀναγκαίως πρὸς τὴν τοῦ πρακτέου αἴρεσιν, ὅπερ πολλάκις φεῖ! ἀντίκειται τῇ κοινῇ λεγομένη γνώμῃ! Ἀλλὰ τί δεῖ γενέσθαι; Δύνανται ἄρά γε οἱ τοιοῦτοι πτοούμενοι ἐκ τῶν ἐπαπειλούντων αὐτοὺς κακῶν ριψάσπιδες ν' ἀφίστανται τοῦ προκειμένου ἀγῶνος; Δύνανται. Ἀλλὰ τί λέγω; Εἶναί ποτε δυνατόν νὰ φαντασθῇ τις ψυχὴν, ἥπερ ἡ οὐράνιος τῆς αἵρέσεως δέδοται χάρις, νὰ προτιμήσῃ τὴν καταδίκην αὐτῆς τῆς αἰσχύνης, ὑποχωρῶσα τοῖς εὐχρηστοῖς καὶ ἐγκαλιμπάνουσα τὰ θεῖα! Ἐνταῦθα τὸ μέγα καίται τοῦ βίου πρόβλημα· τοιαῦται περιστάσεις βιωτικαὶ γεννῶσι τὰς ἀληθεῖς ὑποθέσεις τοῦ βιωτικοῦ δράματος. Διὰ τούτων ἐπιλαμβάνουσιν αἱ μεγάλαι καὶ ἡρωϊκαὶ πράξεις, αἱ τὴν ἐπιστήμην, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πολιτείαν ἀνυψοῦσαι.

Ἡ δὲ συνειδήσις τῆς ἀνθρωπότητος ὅσον βραδέως καὶ ἂν συνειδῇ τὸ ἐν αὐτῇς μέγα καὶ θεῖον, πρὸς αὐτοὺς καὶ μόνους ἐγείρει τοὺς ἀνδριάντας τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης, ἐπικυροῦσα τὸ μεγαλεῖον τῆς πράξεως. Ὅθεν οἱ οὕτω δρῶντες εὐεργέται καλοῦνται τῆς ἀνθρωπότητος καὶ αὐτοῖς δικαίως ἀποδίδεται πᾶσα πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ τῆς συγχρόνου αὐτῶν ἱστορίας πρόδος.

Τὰ ἄτομα λοιπὸν κατὰ τὴν ἐλευθέραν αὐτῶν δρᾶσιν χαρακτηρίζουσι τὸν ἐθνικὸν βίον, καθ' ὃν ἐπιλαμβάνουσιν ὡς ἀστέρεις φωτοβόλοι, καθοδηγοῦντες τοὺς μὴ δυναμένους νὰ προσελκύωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὸ οὐράνιον δώρημα τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας. Ὀλίγοι μὲν εἰσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ οἱ τῆς ἀνθρωπότητος μάρτυρες, ἀλλὰ πολλῶν μυριάδων ἀδυνάτων

θνητῶν ἀποβαίνουσιν ὁδηγοί. Οὗτοι βιοῦσιν, ἡμεῖς δὲ ζῶμεν! Τούτων ἐστὶν ὁ βίος, ἡμῶν δὲ ἡ ζωὴ! διότι βίος ἐστὶν ἡ ἐν συνειδήσει αἵρεσις τοῦ πρακτέου ἐν μέσῳ κινδύνων καὶ δεινῶν. Δικαίως δὲ καὶ μεθ' ὑπερηφανίας ὁ ὀλύμπιος Περικλῆς ἐν τῷ ἐπιταφίῳ αὐτοῦ λέγει (διδούς ἡμῖν ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἠθικῆς καταστάσεως, ἣν ποθεῖ νὰ πιστεύῃ καὶ τοῖς Ἀθηναίοις οὖσαν). «Διαφερόντως γὰρ καὶ τόδ' ἔχομεν, ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσωμεν ἐκλογίζεσθαι· ὁ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δ' ὄκνον φέρει. Κράτιστον δ' ἂν τὴν ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν οἱ τὰ τε δεινὰ καὶ ἡδέα σαφέστατα γινώσκοντες, καὶ διὰ ταῦτα μὴ ἀποτρεπόμενοι τῶν κινδύνων».

Πρὸς ταῦτα ὅμως οἱ τοῦ ὕλισμοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ ὁπαδοί, οἱ *réalistes*, δύνανται ν' ἀντιτάξωσι. Τί δέ; ποῦ κατατάσσετε τὰ δραματικὰ ἐκεῖνα στοιχεῖα τῶν διακεκριμένων κατὰ τὴν κοινωνίαν κακούργων; Μὴ καὶ ἐν αὐτοῖς δὲν ὑπάρχει αἵρεσις; ἐλευθέρα; Μὴ δὲν ἀσπάζονται καὶ οὗτοι τὸ πρακτέον ἐν ἐπιγνώσει καὶ διακρίσει αὐτοῦ; Τίς λοιπὸν καὶ ποία ἡ διαφορὰ τῶν πρώτων πρὸς τοὺς δευτέρους; Ἐὰν ἡ αἵρεσις χαρακτηρίζῃ πράξεις τὰς ἡρωϊκὰς, τίς τότε ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ; Ναί! ἡ αἵρεσις βεβαίως χαρακτηρίζει ἀμφοτέρων τὰς πράξεις, ἀλλ' ὁ μὲν θυσιάζει τὸ ἠθικὸν καλὸν εἰς τὸ ἀτομικὸν αὐτοῦ συμφέρον, ὁ δὲ ἑαυτὸν προτρέπει ὑπὲρ τοῦ γενικωτέρου ἐγὼ, ἥτοι ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ, πρὸς δ' ἀπαιτεῖται ἀναμφιλέκτως ἡ θυσία τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος καὶ δι' ἧς μόνῃς ἱκανοποιεῖται ἡ εὐγενὴς ψυχὴ. Ὡς ἐπαθλὸν δὲ τῆς αἵρέσεως ὁ μὲν κομίζει τὴν κακοδαιμονίαν καὶ τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν, ὁ δὲ τὴν οὐράνιον μακαριότητα καὶ τὴν ἠθικὴν πρὸς τὸ θεῖον ἀνύψωσιν. Ἐπὶ δὲ τῆς μορφῆς ἐκείνου μὲν διαβλέπει τις τὸν ἄδην μετ' ἀποστροφῆς· ἐπὶ δὲ τῆς μορφῆς τούτου ἐκφράζεται ἡ θεία γαλήνη, εἰκὼν τῆς ἐσωτερικῆς ἁρμονίας, ἥτις προκαλεῖ τὴν ὑπόληψιν, τὸ σέβας καὶ τὸν ἔρωτα.

Καὶ ὁ ἀποστατήτης ἐκεῖνος ἄγγελος, δι' οὗ ἡ ἁμαρτία καὶ ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, εἶχε πλήρη συνειδήσιν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ καὶ ἐλευθέρως ἐν ἐπιγνώσει ἔπραξεν ὅ,τι ἔπραξεν. Ἀκούσατε ὅμως πῶς θρηνεῖ τὴν κακοδαιμονίαν αὐτοῦ κατὰ Μίλτωνα, ἀτενίζων μετὰ φρίκης πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ πρώτου ζεύγους. «Ὡ μέλας ἄδης! ποία πικρὰ εἰκὼν παρίσταται πρὸ ἑμοῦ! Οὗτοι δύνανται ν' ἀγαπῶσι καὶ νὰ εὐδαιμονώσιν, ἐμοὶ ὅμως οὐδέτερον τούτων εἶναι ἐφικτόν· καὶ δὲν εἶναι μὲν πνεύματα, ὡς ἐγὼ, ἀλλ' ἰλιγγιωσα ἡ διάνοιά μου δύναται νὰ παρακολουθήσῃ τὸν βαθμὸν

τῆς εὐδαιμονίας αὐτῶν! Ὡ! ἔὰν ἡδυνάμην καὶ ἐγὼ ν' ἀγαπήσω πάλιν! Φρίκη! πῶς ἐπὶ τῆς μορφῆς αὐτῶν ἐπιλάμπει ἡ θεία τοῦ πλάστου αὐτῶν μορφή! Ἀλλ', ὦ ζεύγος ἐπὶ μικρὸν εὐτυχές, ἀγνοεῖς εἰσέτι ὁποία δεινὴ καταστροφὴ ἀναμένει τὸν βίον σου! Ἀφοῦ δὲν δύναμαι πλέον νὰ προσέλθω πρὸς τὸ ἀγαθόν, θέλω σὲ παραδώσει εἰς τοὺς σπαρακτικούς τῆς δυστυχίας ὄνυχας, ἧς θέλεις ἀπολαύσει κατ' ἴσιν μοῖραν πρὸς τὴν προτέραν μακαριότητα. Ὁ ἄδης καὶ οὐχὶ ὁ Παράδεισος τοῦ λοιποῦ θέλει εἶναι ἡ κατοικία σου· ἡ ἀγνότης καὶ ἡ ἀπειρία σου θέλουσι παράσχει τὰ μέσα πρὸς τὴν μαύρην ἐκδίκησιν».

Ποία ὄντως δεινὴ τῆς ψυχῆς κατάστασις τοῦ ἐλευθέρως καὶ ἐν ἐπιγνώσει τὸ κακὸν ἀσπαζομένου! Ποία δὲ γαλήνη τῆς ψυχῆς ἐκείνου, ὅστις ἐν ἐπιγνώσει τὸ ἀγαθὸν ὑπὲρ τοῦ ἄλλου ἐπιτελεῖ! Ἀκούσατε καὶ αὖθις πῶς σπαραττεῖ ἡ καρδία τοῦ πρώτου ὑπὸ τοῦ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως.

«Θέαμα μισητόν! Θέαμα σπαραξικάρδιον! Ἔως πότε τὰ ὄντα ταῦτα ἀπολαύουσι τῆς μακαριότητος, ἐγὼ δὲ ἐν ἄδῃ ν' ἀγωνιῶ, ἐνθα οὔτε χαρὰ ὑπάρχει, οὔτε ἀγάπη δύναται νὰ εἰσδύτῃ, ἀλλὰ πόθοι μαῦροι καὶ ἐπιθυμίαι θηριώδεις καταμαστιζοῦσι τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν! Ἀλλὰ δὲν ἀπωλέσθῃ πᾶσα ἐλπίς! Μοὶ μένει ἡ ὁδὸς τῆς ἀπάτης». Παραλληλίσσατε πρὸς τὴν κατάστασιν ταύτην τὰ στοιχεῖα τοῦ μεγάλου τῆς ἀνθρωπότητος δράματος, ὅπερ ὁ Πλάστης παρασκευάζει ἐν οὐρανοῖς! Συγκρίνατε τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἐν ἐπιγνώσει ἁμαρτήσαντος δαίμονος πρὸς τὴν ἐρμηνείαν ἐλευθέρου πνεύματος, ἣν πρὸς τὸν πρωτοπλάστην ποιεῖται, μετοχετεύων τὸν θεῖον ἔρωτα πρὸς τὸν ἄνθρωπον. «Ἡ Ἀγάπη, λέγει ὁ ἄγγελος, διδάσκων τὸν ἄκακον Ἀδὰμ, καθωραΐζει τὸν νοῦν, εὐρύνει τὴν καρδίαν, ἐδρεῖε ἐπὶ τοῦ λογικοῦ· εἶναι κριτῆς αὐστηρὸς τῶν πράξεων· εἶναι ἡ βεβαία κλίμαξ ἡ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄγουσα. Τοιαύτης λοιπὸν ἀγάπης ἀνάγκην ἔχεις, ἥτις οὐδὲν κοινὸν πρὸς τὰ ἐν τῇ δημιουργίᾳ ὑποδεέστερά σου πλάσματα δύναται νὰ ἔχη».

Τοιαῦτα προλογίζεται ὁ Μίλτων πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἀπειρίᾳ αὐτοῦ ἐγένετο παραβάτης τῆς θείας ἐντολῆς καὶ ἐπίκειται κατ' ἀνάγκην αὐτῷ ἡ τιμωρία. «Ὁ ἄνθρωπος πρέπει ν' ἀποθάνῃ!», λέγει ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς περικυκλοῦντας αὐτὸν ἀγγέλους. Ποῦ εὐρήσασμεν φιλάνθρωπίαν δυναμένην νὰ ὑποστῇ τὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας ἀντ' αὐτοῦ; Ποῦ εὐρήσασμεν ἐλεημοσύνην πρὸς σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος; Ὁ οὐρανὸς ταρασσεται, τὰ πνεύματα σιγῶσι καὶ οὐδεὶς τολμᾷ ν' ἀτενίσῃ πρὸς τὸ προκείμενον κακόν! Τίς

ἔσται ὁ σωτὴρ τοῦ δυστυχοῦς ἀνθρώπου; Τίς μέλλει νὰ φέρῃ τὸν σταυρὸν ὑπὲρ αὐτοῦ; Ἡ εἰκὼν τῶν μελλουσῶν βασιάνων εἶναι φρικτὴ! Φοβερὰ ἐκτυλίσσεται ἐνώπιον τῶν αὐτῶν πνευμάτων! **Πρόκειται αἴρεσις!** Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἡ πλήρης ἀγάπη, ἀναλαμβάνει τὸν ἀγῶνα. «Πάτερ, λέγει, ὁ ἄνθρωπος, εἶπες, εὐρήσει χάριν ἐνώπιόν σου· ἡ δὲ χάρις δὲν θέλει εὑρεῖ τὰ μέσα αὐτῆς; Ἰδοὺ ἐγὼ, ἐγὼ ἀντ' ἐκείνου δίδωμι ζωὴν ἀντὶ ζωῆς· ἃς ἐπιπέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ἡ θεία σου ὀργή! Εἶμαι ἄνθρωπος καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐγκαταλείπω τὴν πατρικὴν σου ἀγάλην· δι' αὐτὸν ἐλευθέρως ἐγκαλιζομαι τὸν θάνατον! Ἐπιπετάτωσαν ἐπ' ἐμοῦ τὰ κέντρα αὐτοῦ! Ἐν σοὶ ἔχω τὴν ἀθανασίαν». Καὶ μόλις ἔπαυσεν ὁ Υἱὸς λέγων, ὕμνος μέγας ἐγείρεται μεταξὺ τῶν ἀγγέλων καὶ ἀκούεται «Λόζα ἐν ὀφείστοις Θεῶ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία! ὁ ἄδης ἀπόλλυσι τὸ κράτος αὐτοῦ· ὁ θεὸς ἔρως αἶρει τὴν νίκην ἐπὶ τῆς κακίας! Ἡ αἰώνιος ζωὴ ἀντικαθίστησι τὸν θάνατον!»

Συγκρίνοντες τὰς δύο ταύτας δραματικὰς ὑποθέσεις, βλέπομεν καθαρῶς ποῦ κεῖται ἡ ἀληθὴς αἴρεσις καὶ ποῦ ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία. Ὅσον δὲ ὁλόφρονες καὶ ἂν ὑποτεθῶμεν, ἀδύνατον νὰ μὴ μακαρίσωμεν καὶ ὑμνήσωμεν ἐν εὐλογίαις τὸν μέγαν τοῦ δράματος ταύτου ἥρωα. Ἡ Σχολὴ τῶν ὁλιστῶν κατὰ τὸν βίον τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν δύναται βεβασίως πολλὰ καὶ ποικίλα νὰ παρουσιάσῃ τοῦ βίου θέματα, ἅτινα ἢ τὸν οἶκτον ἐγείρουσιν ἢ τὴν κακίαν καὶ τὴν γυμνότητα αὐτῆς διακωμωδοῦσιν· οὐδέποτε δὲ δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς μέσον ἐμπνεύσεως μὲν τῷ ποιητῇ, μιμήσεως δὲ εἰς τὰς εὐγενεῖς ψυχὰς. Ποῦ λοιπὸν τὸ ἐν αὐτοῖς δραματικὸν στοιχεῖον; Ὅπως ὁμῶς καθαρωτέραν καταστήσωμεν τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν, ἐπιτραπήτω μοι νὰ θίξω δράματά τινα τῆς ἀρχαιότητος, ἐν οἷς χαρακτηρίζονται πρόσωπα ἀληθοῦς ἐλευθερίας εὐμοιρήσαντα. Ἡ γῆ σαλεύεται, ὁ πόντος ἀναβράζει, ὁ αἰθὴρ συνταράσσεται, οἱ ἄνεμοι στροβιλοῦνται, τὰ πάντα προαγγέλλουσι μέγα τι συμβῆν, νέαν πολιτείαν ἐν θεοῖς, νέος κυρίαρχος συγκαλεῖ τὸ συνέδριον ἐν Ὀλύμπῳ—πρόκειται διανομὴ τῆς δημιουργίας!—Ἀλλὰ φεῦ! οἱ περὶ πάντων μεριμνῶντες θεοὶ τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ τελειοτάτου τῶν ἐπὶ γῆς πλασμάτων ἐν ἀμφιβολίᾳ τιθέασιν· ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ δουλεία αὐτοῦ θεωρεῖται ἀναγκασία εἰς τὸν νέον τύραννον καὶ πρόκειται νὰ καταδικασθῇ εἰς αἰωνίαν πλάνην καὶ σκότος ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος. Πάντες σιγῶσιν ὑπὸ τὴν μέθην τοῦ κοινῆ συμφέροντος! Τίς μεριμνήσει περὶ τῶν ἀνθρώπων; Τίς ὁδὸν σωτηρίας αὐτῷ παρασκευάσει; **Μέγα τὸ κινδύνευμα.** Τὸ πῦρ, τὸ τοσοῦτον ζηλω-

πως ἐν οὐρανοῖς φρουρούμενον, πρέπει νὰ κατέλθῃ ὅπως διαθερμάνῃ καὶ φωτίσῃ τὴν ἀνθρωπότητα. Αὕτη ἐστὶν ἡ μόνη τῆς σωτηρίας ὁδός. Στιγμὴ μεγαλοπρεπὴς πλὴν φοβερὰ· στιγμὴ διακρίσεως μεταξὺ τῶν ἐν οὐρανοῖς θεῶν καὶ τῆς αἰρέσεως τοῦ πρακτέου! Ἐνῷ δὲ πάντες οἱ θεοὶ περὶ τῶν νέων αὐτῶν σχέσεων σκέπτονται, εἷς καὶ μόνος μεταξὺ αὐτῶν τὴν μέλλουσαν τῶν ἀνθρώπων μελετᾷ σωτηρίαν, παρασκευάζων ἑαυτὸν πρὸς τὴν προκειμένην οἰκτρὰν τιμωρίαν. Ὁ Προμηθεὺς, λέγει ὁ Αἰσχύλος, κλέψας παρὰ τοῦ Διὸς τὸ θεῖον πῦρ, μεταδίδει αὐτὸ τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα τῆς ἀθανασίας αὐτοῦς μετόχους καταστήσῃ· καὶ ἐλευθέρως ἐν πλήρει τοῦ πράγματος ἐπιγνώσει κατέρχεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ στερεῖται τῆς θείας ἀμβροσίας, προσπασσαλευθεῖς ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων τοῦ Καυκάσου βράχων. Ὅθεν καὶ πρὸς τὰς ὠκεανίδας νύμφας, αἵτινες μετὰ συμπαθείας ζητοῦσι νὰ παραμυθήσωσιν αὐτὸν λέγει·

Ἐλαφρὸν, ἅστις πημάτων ἔξω πόδα
ἔχει, παραινέτω, νοθευέτω τε τὸν κακῶς
πράττοντ'. Ἐγὼ δὲ ταῦθ' ἅπαντ' ἠπιστάμην.
Ἐκὼν, ἐκὼν ἤμαρτον, οὐκ ἀρνήσομαι!

Ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ ταύτῃ εἰκόνι καταφαίνεται ὁ μαραθωναμάχος ἥρωας καὶ χαρακτηρίζει τὴν σύγχρονον αὐτοῦ μεγαλόψυχον ἐποχὴν, ἥπερ ὀρεῖται ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὁντως μετ' ὀλίγον οἱ Ἀθηναῖοι πόλιν προφιλῇ, ἱερὰ τὰ θεῖα, τέκνα τὰ φίλτατα, γέροντας τοὺς σεβαστοὺς, συζύγους τὰς περιλημμένας, τὰ πάντα ἐγκαταλείπουσιν ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κινδύνου, ὅπως διακώσωσι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν. Στιγμὴ ἀληθοῦς κρίσεως καὶ διακρίσεως τοῦ πρακτέου· στιγμὴ καθ' ἣν προσκαλεῖται ὁ θνητὸς νὰ μεταλάβῃ τῆς ἀθανασίας ἐκ τοῦ αὐτομάτου εἰς τὸν ἀληθῆ ἐλεύθερον μεταβαίνων βίον. Ὁ Προμηθεὺς δὲν εἶναι ὁ Αἰσχύλος; Ὁ Αἰσχύλος δὲν εἶναι ὁ περιληπτικὸς Ἀθηναῖος; Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶναι Ἕλληνες; Οἱ Ἕλληνες τέλος δὲν εἶναι μοῖρα ἐκλεκτὴ τῆς ἀνθρωπότητος; Ἐν τῷ σημεῖον τῆς ἐλευθερίας· αἰρέσεως καὶ πάντες χαρακτηρίζονται ὑπ' αὐτοῦ. Ἐν τῷ δράμα καὶ δι' αὐτοῦ σώζεται ὁλόκληρος φυλὴ. (Ἐπεται τὸ τέλος).

Η ΠΥΛΗ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ.—Πολλὰ κυρία τοῦ Δουβλίνου τῆς Ἰρλανδίας ὠργάνωσαν ἑταιρίαν καλουμένην ἡ Πύλη τῆς Φυλακῆς. Αὗται συναντῶσι τοὺς ἀποφυλακιστέους ἅμα ἐξέλθωσι τῆς φυλακῆς, λαλοῦσιν εὐμενῶς πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς προσκαλοῦσι εἰς μεγάλην αἴθουσαν, ἔπειτα παρατίθεται αὐτοῖς γεῦμα καὶ ἐργασία. Μέγιστος ἀριθμὸς τῶν ἀτυχῶν τούτων τοσοῦτο εὐηργετήθησαν, ὥστε κατέστησαν φιλόπονοι καὶ ἐγκρατεῖς πολῖται. (Ἀθηναῖς).